

ODPRTO PISMO VLADI REPUBLIKE SLOVENIJE

o pomenu branja, učenju in nujnosti sistemskega financiranja šolskih knjižnic

**Spoštovani predsednik Vlade Republike Slovenije,
spoštovane ministrice in cenjeni ministri,**

ob zaključku šolskega leta, ko se v šolah simbolno in dejansko seštevajo rezultati učenja, ter ob dnevu državnosti, ko premišljujemo o naši skupnosti, se na vas obračamo s skrbjo za družbo, ki jo soustvarjamo.

V času nenehnih družbenih in tehnoloških sprememb stojimo ne le pred vprašanjem, ali bo branje še ena ključnih družbenih vrednot, temveč tudi pred širšim vprašanjem: kakšna družba želimo biti - družba znanja, razumevanja in napredka ali družba površnega informiranja in kratkoročnih učinkov? Branje je najmočnejši temelj vsake družbe, ki želi graditi na spoštovanju, sodelovanju, sprejetosti in inovativnosti.

Branje je temelj funkcionalne pismenosti, kritičnega mišljenja, ustvarjalnosti ter temeljni pogoj za učinkovito učenje in poglobljeno razumevanje. Omogoča ne le pridobivanje informacij, temveč tudi njihovo povezovanje, razumevanje v kontekstu in trajno usvajanje. Prav skozi branje se oblikuje tako imenovano globoko znanje – znanje, ki ni površno ali kratkotrajno, temveč ostane, se nadgrajuje in omogoča prenos v nove in različne situacije, ne le v prostoru učilnic, temveč v različnih življenjskih prostorih.

Brez razvite bralne zmožnosti ni mogoče uspešno slediti učnemu procesu, razumeti zahtevnejših vsebin ali razvijati višjih kognitivnih sposobnosti. Branje je zato osrednje orodje pedagoškega procesa – pri pouku vseh predmetnih področij in na vseh stopnjah izobraževanja. Hkrati pa presega okvir šole: ključno je za učinkovito delovanje v delovnem procesu, za sprejemanje premišljenih odločitev v vsakdanjem življenju ter za odgovorno vodenje organizacij in podjetij.

In vendar danes vse bolj ugotavljamo, da branje ni več samoumevna praksa. V številnih slovenskih družinah knjiga izgublja svoj prostor. Otroci vse pogosteje odraščajo brez bralnega zgleda, brez izkušnje rednega stika s knjigo in brez razvitega odnosa do branja. Posledično v šolski prostor vstopajo brez temeljnih bralnih izkušenj, kar neposredno vpliva na njihovo sposobnost učenja, razumevanja učne snovi in dolgoročnega pomnjenja. Za mnoge otroke postane šola prvi prostor sistematičnega srečevanja s knjigo. To pomeni, da je na javni izobraževalni sistem prenesena tudi odgovornost za tiste temelje bralne kulture, ki so nekoč nastajali v družini.

V tem procesu imajo šolske knjižnice nenadomestljivo vlogo. So prvi stik otroka s knjigo; prostor, kjer se branje spodbuja, razvija in utrjuje; so ključna opora učnemu procesu in samostojnemu učenju in so temelj enakih možnosti za razvoj znanja, kompetenc in kritičnega mišljenja. Kakovostna in sodobna knjižnična zbirka omogoča, da učenci ne le berejo, temveč

razumejo, raziskujejo, primerjajo, kritično presojujejo in usvajajo znanje na način, ki je trajen in uporaben.

Prav na tej točki se **razkriva ena največjih sistemskih pomanjkljivosti**. Šolske knjižnice v Sloveniji **nimajo zagotovljenih stabilnih, predvidljivih in namenskih finančnih sredstev za nakup sodobnega in kakovostnega knjižničnega gradiva**. Knjižni fondi ne sledijo razvoju znanosti, stroke in literature ter ne nagovarjajo mladih tega časa – ne po vsebini ne po jeziku. To se odraža tudi v nižjih učnih dosežkih ter v znanju, ki ni trajno in se težje prenaša v nove situacije.

Ob tem se **povečujejo tudi socialne razlike**. Učenci iz okolij, kjer knjige niso dostopne, ostajajo brez ključnega orodja za učenje in razvoj. Šolska knjižnica bi morala to razliko izravnati, a je brez ustreznih sredstev ne more. Dostop do knjig zato ni le kulturno vprašanje, temveč **vprašanje kakovosti izobraževanja in družbene pravičnosti**.

Ob vsem izpostavljenem ne gre prezreti, da je **pomemben tudi način branja**. Vse več raziskav opozarja, da branje z zaslonov spodbuja hitro, površno in razdrobljeno prebiranje besedil, medtem ko branje iz knjig, revij in tiskanih gradiv omogoča globlje, zbrano in poglobljeno razumevanje prebranega. Tiskana stran ne ponuja motečih obvestil, neskončnega drsenja ali nenehnih dražljajev, ki drobijo pozornost, temveč omogoča mirno in zbrano bralno izkušnjo. Stik s fizično knjigo obenem razvija pristen, čustven in čutni odnos do branja, ki ga zaslon težko nadomesti. Zato je prav, da šolski prostor ohranja in zavestno neguje branje iz tiskanih virov – ne kot nostalgijo, temveč kot pedagoško utemeljeno odločitev v prid kakovostnemu učenju in trajnemu znanju.

Če družinsko okolje tega dostopa ne zagotavlja – in vse bolj ga ne – potem ga mora zagotoviti država. Šolski sistem je edini, ki doseže vse otroke, šolska knjižnica pa je pogosto edini prostor, kjer imajo dostop do knjig, ki omogočajo resnično razumevanje in trajno znanje. Dostop do knjig zato ni le kulturno vprašanje, temveč **vprašanje kakovosti izobraževanja in družbene pravičnosti**.

Zato vas pozivamo, da prepoznate branje kot eno ključnih razvojnih vprašanj države, saj se branje iz samoumevne prakse spreminja v vrednoto, ki jo je treba zavestno, dolgoročno in sistematično razvijati.

Pozivamo Vlado Republike Slovenije, da:

- k razvoju bralne kulture pristopi celostno, medresorsko in strateško;
- prepozna branje kot temeljno orodje pedagoškega procesa in pridobivanja trajnega znanja;
- nemudoma začne pripravo nacionalne strategije razvoja šolskih knjižnic;
- sistemsko okrepi podporo bralni kulturi na vseh ravneh izobraževanja;
- zagotovi stabilna, namensko vezana finančna sredstva za redno posodabljanje knjižničnih zbirk šolskih knjižnic;

- omogoči, da bodo v vseh šolskih knjižnicah dostopne sodobne, kakovostne in raznolike knjige, ki podpirajo učenje, razumevanje in razvoj globokega znanja;
- vzpostavi pogoje za dosledno uresničevanje načel Manifesta o branju za 21. stoletje.

Tudi tokrat bomo zaključili z že zapisanim stavkom: zamudili smo trenutek, ko lahko govorimo o tem, da si želimo prebujati željo po branju, že skoraj smo prepozni, da bi branje vzpostavljali kot navado. Branje knjig moramo prepoznati kot potrebo za zdravo in funkcionalno družbo. **Branje ni le prostočasna dejavnost, temveč strategija za življenje.**

dr. Sabina Fras Popović, Bralno društvo Slovenije

dr. Jasna Mažgon, Slovensko društvo pedagogov

Damjana Vovk, Zveza bibliotekarskih društev Slovenije

dr. Danijela Makovec Radovan, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije